

XIV.

Om Sværmeren Andreas Kempe.*Af D. Simonsen.*

I disse Samlinger III Række 6. Bind S. 565 er der aftrykt nogle biografiske Noter af Fr. Breckling angaaende

den fra Sverig rømte, fra Norge landsforviste Sværmer Andreas Kempe, »der Israels erfreuliche Botschaft [Hamburg 1688] einem reichen Juden von Hamburg dediciret«. [Jøden er den bekjendte Manoel Teixeira, en Søn af Diego Teixeira, den første Jøde, der fik Adgang til Danmark.] Det fortælles videre, at Jøden forraadte K. til Præsterne i Hamburg, at K. blev dømt til Døden, men ved Dr. J. Fr. Meyers Indskriden slap med at blive udvist og kort efter, 1689, døde i Altona. I Møllers *Cimbria litterata* II p. 406 fortælles Historien ogsaa, men Møller kjender ikke blot Brecklings Fremstilling, men ogsaa A. Carolus's, hvorefter Teixeira ikke skulde have henvendt sig til Præsterne men [som sikkert rigtigt] til Senatet. Dernæst forkaster Møller ganske Brecklings Beretning om Dødsdommen og Befrielsen derfra som en Fabel; Dommen lød netop kun paa Udvisning. Men nu læse man i *Dansk Biogr. Lex.* IX, 130 Dr. A. C. Bangs Gjengivelse af Brecklings Noter. Biskop Bang skriver: »Sin sidste Tid skal K. have tilbragt i Hamborg. Forraadt af en rig Jøde, til hvem han synes at have dediceret et Skrift, blev han dømt til Døden for sine Kætterier . . . i Steden derfor landsforvistes [K.] til Altona« o. s. v. Jeg skal ikke opholde mig ved de lapsus calami, som findes i første og sidste Sætning. Men hvorfor synes han kun at have dediceret et Skrift? Dedicationen berettes jo udtrykkeligt af Breckling (og Møller) og kan forøvrigt læses endnu i selve Skriftet, hvor den mange Sider lange Tilegnelse begynder: Hoch-Edelgebohrner Herr, Herr Manoel Teixera, Dero Majest. der Königin Christinen wohlverordneten Residenten in Hamburg, meinem günstigen Patronen«¹⁾. Og naar en saadan Dedication læses i et ved Trykken offentliggjort Skrift, kan der da egentlig være Tale om et Forræderi? Det var en vel letsindig og farlig Maade, paa hvilken Kempe bragte sin Beskytter sin Tak, ved offentligt at knytte

¹⁾ Velvilligst meddelt mig af Herr Dr. Grunwald i Hamburg efter Exemplaret paa det derværende Stadtbibliothek.

hans Navn til er kjættersk Skrift, og jeg synes ikke at Teixeira fortjener Smædenavnet Judas, som Breckling tillægger ham, fordi han, Jøden og den katholske Dronning Christinas Resident, fralagde sig al Medskyld i et Skrift, der efter de nævnte Forfatteres — rigtignok fejlagtige — Mening endog kunde volde en Dødsdom. Da Christian den VI's Livlæge J. S. Carl dedicerede sit uorthodoxe Skrift Klagen Mosis til Prof. jur. Scheidt, skyndte denne sig med i et særligt Skrift at fralægge sig alt Ansvar. Og han havde dog en kongelig Livlæge i Ryggen og ikke en Landflygtig, hvis Tilhænger i hans Hjemland havde lidt den Dødsstraf, som Kempe selv kun ved Flugt havde unddraget sig¹⁾.

*

*

*

Da jeg for en Række Aar siden meddelte det ovenfor citerede Uddrag af Fr. Brecklings Fortegnelse over »Sandhedsvidner efter Luther«, og deriblandt fandt Magister Oluf Bjørn nævnet, udtalte jeg, at denne »Bedrager« ikke fortjente en saa hæderlig Plads. Jeg var nemlig gaaet ud fra, at det Resultat, Højesteret 1698 var kommen til i sin Dom over ham, var rigtigt. Men ved de Undersøgelser, som i den nyeste Tid af Dr. med. Fr. Hallager og Dr. phil. Chr. Villads Christensen ere anstillede angaaende den thistedske Besættelsessag²⁾, i hvilken famøse Sag Bjørn var Hovedmanden, er jeg imidlertid kommen til den Anskuelse, at Breckling fra sit Stade har haft Føje til at betegne

¹⁾ Blandt den Kreds af opvakte, mere eller mindre sværmeriske Personer, der 1735 (i Kbh.) skrev deres Navne og fromme Ønsker i Jens Rennords Stambog, forekommer en »Andreas Kiemp«. (Kirkehist. Saml. 3. R. I, 387). Skjønt det ikke er os muligt med Sikkerhed at trække Forbindelseslinien, kunde dog baade Navnet og Tiden tyde paa, at vi her have en Sønnesøn af ovennævnte Andreas Kempe. H. F. R.

²⁾ Fr. Hallager, Magister Ole Bjørn og de besatte i Thisted. Kbh. 1901. C. V. Christensen, Besættelsen i Thisted. (Saml. til jydsk Hist. og Topogr. 3. R. III, 206 ff.)

Bjørn saaledes, som han har gjort. Hans Udtalelse lyder nemlig saaledes:

»Hr. Oloff Biorn, Prediger in Tisted bey Aalborg, ist von dem Bischoff daselbst verfolgt und in ewig Gefängniss nach Bornholm gesandt, weil er mit Gott dem Teuffel in den besessenen konte kräftigen Gegenstand thun, welche die anderen für nicht besessen zu seyn achteten, und also Gottes Geist und Finger in Oloff Biorn verfolgt¹⁾.«

Jeg skal ikke gaa nærmere ind paa Sagen, da de to ovennævnte Vidensskabsmænds Argumentation til bedste for Bjørns »bona fides« kan anses for almindelig bekjendt, men nøjes med her at berigtige det tidligere brugte Udtryk om Manden, da han efter de nu foreliggende Oplysninger langt snarere maa betegnes som bedraget end som Bedrager, saa lidet tiltalende hans hele Færd end var. *H. F. R.*

¹⁾ G. Arnold, Unpartheyische Kirchen- u. Ketzer-Historie (Frankfurt a. M. 1729) II, 1094.